

Coca Gabriela

TERÉNYI EDE: JÁTÉKDALOK GYERMEKKARRA ÉS ÜTŐHANGSZEREKRE

1. KIS SZVIT – KOMPOZÍCIÓS TECHNIKA

Dolgozatom témáját egy olyan kórusmű sorozat képezi, melyet kórusátírat órán tanulmányozunk az egyetemistákkal, kompozíciós technikai szempontból. Célkitűzésem, a művek elemzése által megismertetni a diákokkal párat abból a zeneszerzési technikából, amellyel meg lehet zenésíteni gyerekeknek írt verseket.

Terényi Ede *Kis Szvit* című játékdalait gyermekkarrá és ütőhangszerekre Weöres Sándor (1913-1989) verseire komponálta. Ezek: 1. *Száncsengő*, 2. *Márciusi szél*, 3. *Tavaszi induló*, 4. *Csöndes dal*, 5. *Áprilisi tréfa*, 6. *Forgós – ropogós*. A verseknek hatalmas kifejező erejük van, csak a szöveget olvasva is árad belőlük a zeneiség, nagymértékben befolyásolva a képzelőerőt. Nemcsak a gyerekekét, de a zeneszerző képzelőerejét is befolyásolják. A kórusok kompozíciós éve nincs meghatározva a kottában, de mindenesetre fiatalkori művek, melyeket 1977 előtt írt a szerző.

Strófikus formájú, túlnyomó részt variációs szerkezetű kis művekkel állunk szemben. Kivételt képez a 3. játékdal, mely füzérforma, és az 5. játékdal, mely két **A** formarészből, *Bevezetőből* és *Coda*-ból áll. Csak az 5. dalnak van *Bevezetője*, viszont mindegyiknek van *Codaja*. A művek terjedelme 18 és 39 ütem között van. A formaképletek összegezve:

1. <i>Száncsengő</i>	A Av1 Av2 Coda 9 + 8 + 8 + 4	29 ütem terjedelmű (ismétlések nélkül)
2. <i>Márciusi szél</i>	A Av1 Coda 9 + 11 + 4	24 ütem
3. <i>Tavaszi induló</i>	A B C Coda 8 + 4 + 4 + 2	18 ütem
4. <i>Csöndes dal</i>	A Av1 Coda 8 + 9 + 4	21 ütem
5. <i>Áprilisi tréfa</i>	Bev. A A Coda 5 + 15 + 15 + 4	39 ütem
6. <i>Forgós - ropogós</i>	(Bev.) A Av1 Av2 Coda (4)(8) 8 + 8 + 8 + 4	28 ütem

A formai szerkezetek táblázata

A játékdalok **metruma** egységesen 2/4, kivéve a 4. *Csöndes dal*, mely 4/4-ben íródott.

Tempójelzés csak az első négy műnél jelenik meg. A 4. játékdalt kivéve, mely lassú tempóban van, a többi közepesen élénk. Az 5-6. műnél nincs tempójelzés, viszont a címek élénk tempót sugallnak. Így: 1. *Száncsengő* = *Alllegretto*, 2. *Márciusi szél* = *Moderato*, 3. *Tavaszi induló* = *Induló tempó*, 4. *Csöndes dal* = *Lassan*, 5. *Áprilisi tréfa* = -, 6. *Forgós – ropogós* = -.

A játékdalok hangneme fele-fele arányban modális és tonális. A modális hangzásvilágot a pentatónia, valamint a D-dór és H-fríg hangnemek képviselik. A tonális világot egyedül a D-dúr. A zeneszerző hangnemi étoszának képzületében D-dúr a *Tavaszi induló*, az *Áprilisi tréfa* és a *Forgós-ropogós* tánc hangneme. Mindhárom élénk, mozgalmass, vidám karakterű mű.

1. <i>Száncsengő</i>	Pentatónia
2. <i>Márciusi szél</i>	D dór
3. <i>Tavaszi induló</i>	D-dúr
4. <i>Csöndes dal</i>	H fríg
5. <i>Áprilisi tréfa</i>	D-dúr
6. <i>Forgós - ropogós</i>	D-dúr

A hangnemek táblázata

Énekhangok versus Ütőhangszerek

A kórusművekben a gyermeki énekhangok, melyeket a szerző az egyneműkar keretében külön leányhangokra és fiúhangokra oszt, olykor együtt, olykor alternatív módon váltakozva szólalnak meg.

Az ütőhangszerek családjából a kórusművekben a következőkkel találkozunk:

- Triangulum (Fém háromszög)
- Nagy dob
- Piatto (Réztányér)
- Wood block (Fa téglá)
- Kis dob
- Xilofon

Az ütőhangszereket effektusként használja!

A szerző használja még a tapsot, mint organikus ütőhangszer effektust. Még ha egyszerű kis kórusokkal is van dolgunk, nem kell elfelejtenünk, hogy ezek a XX. század harmadik negyedében születtek, amikor is a zeneszerzők

általában véve igyekeztek kitágítani a hagyományos hangszerkeretet főleg az ütőhangszerek terén, minden egyes hangzó effektusra odafigyelve. Figyeltek a zajokra, a finom zörejekre is, melyek különböző tárgyak érintkezése, vagy egyszerű használata által jöttek létre.

A szerző zenedramaturgiai, kompozíciós technikai megoldásai a szöveg tartalmához és hangulatához viszonyítva

1. Száncsenő

A *Száncsenő* c. kis mű 4 formarészből épül fel, és variációs formában van megkomponálva. A kezdő (A) formarész mutatja be a témát:

1. példa

Allegretto
p

Lányok

1. Éj mély-ből föl - zen - gő, csing-ling-ling, szán-csen-gő

Trgl.

Szán-csen-gő, csing-ling-ling tél - csend-jén hal - kan ring ring

rep. 3 volte

Terényi Ede: *Száncsenő*, 1-9. ütem

A dallamvonal a csengettyű harangnyelvének jobbra-balra mozgását imitálja. A 8 ütemes zenei periódust alkotó két frázis szimmetrikusan tagolódik 4+4 ütemre. A kezdő 4 ütem csúcspontja a 3. ütem C hangjában testesül meg. Itt (a 10. hangon) található a pozitív aranymetszete a 16 nyolcadnak, mely a frázist alkotja ($16 \times 0,618 = 9,88$). Az 5. ütemtől a dallam variált tükörben folytatja útját, a 7-8. ütemek változnak. A 8. ütemet a zeszerző 3-szor megismétli, utána pedig kicsengeti ezt az első formarészt egy G orgonaponton. Mindez a zenei periódus külső toldását képezi. A dallam *piano* csendül fel a szöveg hatására („Éj mélyből fölzengő...”), lányok énekelnek és *triangulum* ritmikus kísérettel van ellátva. E kíséret az antecedens frázisban minden

hangsúlyos ütemrészen megszólaló egyenletes lüktetés. Az 5. ütem (a szimmetria metszet) hoz magával változást a hangsúlytalan ütemrészen megszólaló két nyolcad ütés által, valamint a háromszor megismételt 8. ütem, mely egy negyedhangból és két nyolcadból álló daktiluszt ismétel.

Az **Av1** formarész dinamikai kontrasztot teremt, *forte* kezd, kis terccel lejjebb. A fiúk intonálják tükör imitációban az **A** formarész dallamát. A *forte* dinamikát a szöveg hatására használja a zeneszerző: „*Földobban két nagy ló, kop, kop, kop nyolc patkó.*” Nagydob ütésekkel vannak kiemelve a hangsúlyos ütemrészek, és a frázisok vége negyedhang és nyolcad ütésekre bomlik. A nagydob ütések *piano* zengenek fel, mert zsenge gyermekhangok intonálják a szöveget, még akkor is, ha az *forte* történik.

2. példa

Fiúk *f*

2. Földobban két nagy ló. kop-kop-kop nyolc patkó.

Nagy Dob Bass Drum *p*

Nyolc patkó kop-kop-kop, csönd zsák-ból han-got lop.

rep. 3 volte

Terényi Ede: *Száncsengő*, 10-17. ütem

A 3. formarész egyesíti a leánykart a fiúkarral, és tükörkánonban helyezi egymásra az előző két formarész dallamait egy negyedhangérték eltolódással. A szerző megtalálja az előző formarészek *piano* és *forte*ja között az egyensúlyt. E rész dinamikája *mezzoforte*. A kíséretben a *triangulum* és a réztányér kétütemes ostinato ritmusmotívumokat ismétel. A két ütőshangszer szólama között a motívumok keretében poliritmia keletkezik.

3. példa

L. *mf* 3. Szét-má-ló hang-er-dő, csing-ling-ling száncsen-gő.
F. *mf* Szét-má-ló hang-er-dő, csing-ling-ling száncsen-gő.
Trgl. *mf*
Piatto *p*

Száncsen-gő csing-ling-ling fél-őb-lén tá-vo-l ring
gő, Száncsen-gő csing-ling-ling, tél-őb-lén tá-vo-l
Dob

Terényi Ede: Száncsengő, 18-25. ütem

A *Coda* ritmizált *recitativo recto-tono* formájában ismétli a lányok szólamában a **G** hangot, a fiúk szólamában pedig az **E** hangot. A három nyolcadot csoportosító ritmusképlet megmarad ebben a formarészben is, az előzőhöz hasonlóan egy negyedhang eltolódással a két szólam között. A *triangulum* folytatja az előző formarészbeni ritmusát, újdonságot a réztányér és a nagydob hoz, kombinált szinkópa ritmusképletével, amelyben a hangsúlyeltolódás tulajdonképpen hangsúlyos ütemrészre esik:

4. példa

CODA
L. *p* csing-ling-ling csing-ling-ling csing-ling-ling
F. ring csing-ling-ling, csing-ling-ling, csing-ling-ling.
Trgl. *sf* *p* *sf* *p*
Piatto *pp* Bassdrum *pp*

Azban az esetben, ha egy dallamra éneklék mind a három versszakot, egyaránt választható a lányok vagy a fiúk énekelte dallam.

Terényi Ede: Száncsengő, 26-29. ütem

A 2-3-4. Játékdalban a zeneszerző nem használ ütőhangszereket! Már a címekből is következik (2. *Márciusi szél*, 3. *Tavaszi induló*, 4. *Csöndes dal*): a versek hangulata nem kívánja ezt meg.

2. Márciusi szél

A ciklus második kórusművének zenei hangulatát a szerző a szél fúvásának ábrázolásaként stabil *piano* képzelettel, *moderato* tempóban. A vers kezdő négy szakaszát váltakozva éneklik a lányok, majd a fiúk. Egy **A** formarészbe fogja össze a zeneszerző e négy versszakot. A szelet ábrázolja a dallam hullámzó profilja is, mely egy oktáv keretében mozog. A ritmus pedig híven követi a vers szótagjainak ritmusát:

5. példa

Moderato

L. 1. Fújj, szél, fújj! Sűgd a gyen-ge hó - vi - rág - nak:
 F. 2. Fújj, szél, fújj! Sűgd a bé - na pa - ta - kok - nak:
 L. 3. Fújj, szél, fújj! Sűgd a nyúl - nak, ö - zi - ké - nek:
 F. 4. Fújj, szél, fújj! Sűgd a med - ve nagy fű - lé - be:

[S]
 nem kell hó - ból duny - ha más - nap, kö - ze - le - dik a ta - vasz.
 hol - nap új - ra ug - rál - hat - nak, kö - ze - le - dik a ta - vasz.
 nem sok mér - ge van a tél - nek, kö - ze - le - dik a ta - vasz.
 ö - vé lesz az er - dő mé - ze, kö - ze - le - dik a ta - vasz.

Terényi Ede: *Márciusi szél*, 1-9. ütem

Az 5-6-7. versszakban (**Av1** formarész) Terényi Ede egyesíti a kórust három szólamban, mely egy ütem eltolódással kibontakozó kánonban intonálja a három versszakot egyszerre (!). Egy szöveg amalgám jön létre, melyben a különböző szavak együtthangzása egyfajta „a szél által összekavart” mozaik kép benyomását kelti a hallgatóban. A szólamok, amilyen sorrendben léptek be, ugyanolyan sorrendben szállnak ki a kánonból:

6. példa

Kánon

I.
 5. Fújj, szél, fújj! Sűgd a rét - nek: hi - mes zöld - je gye - rek - se - reg

II.
 6. Fújj, szél, fújj! Sűgd az eny - he nap - su - gár - nak:

III.
 7. Fújj, szél, fújj! Sűgd a föld - ben

Terényi Ede: *Márciusi szél*, 10-20. ütem

Hosszan kitartott **D** orgonapont felett a *Codaban* ritmikailag augmentált formában visszatér a kezdő nagyterc motívum:

7. példa

Az 5., 6., 7., versszakot kánonban szóaltatták meg úgy, hogy a másodiknak belépő szólam a 6-ik, a harmadiknak belépő pedig az utolsó (7-ik) versszakot énekli.

Terényi Ede: *Márciusi szél*, 21-24. ütem

3. Tavasz induló

Lendületes kis kórusművet komponál Terényi Ede Weöres Sándor azonos című verséből. Ismétlések nélkül alig 18 ütemes a darab, viszont komplexitása figyelemre méltó, és jó példa azok számára, akik modellt keresnek gyermekeknek szánt kórusok megkomponálásához, és e célból tanulmányoznak tapasztalt zeneszerzők által komponált műveket. A lendület fenntartásához a dallam pontozott ritmikája, valamint a *triola* alkalmazása nagymértékben hozzájárul. Az alternatív *mezzoforte*, *forte*, *piano*, *forte*, *piano*, *forte* dinamika is segíti az energikus kibontakozást. **A B C C Coda** füzérformában van a mű megkomponálva, melyben a zeneszerző a vers szakaszait összekeveri.

Az első formarész (**A**), az előző kórusműhöz hasonlóan, monodikusan megkomponált rész. Itt a zeneszerző az 1. és a 3. versszakot párosítja, a gyerekkórus egyetlen dallamot énekel, monódikusan.

Ugyan *D-dúr*, de pentatónikus dallam ez, melynek ritmusát a vers szótagjainak ritmikus szavalata adja.

8. példa

Induló tempó

1. Kék a haj - nal kék, har - mat hin - ti még,
2. Nő - ta meg ne állj, szállj te, szállj te, szállj,

É - le - de - ző tar - ka me - ző ta - va - szí csok - ra szép!
Fütty ka - nya - rul, arc ki - pí - rul sza - po - ra mó - ka vár!

Terényi Ede: *Tavaszi induló*, 1-8. ütem

A **B** formarészben az 1. versszak refrénje, valamint a 4. versszak kezdő sora van homofónikusan párosítva, két kétütemes *forte* – *piano* motívumban, **I** – **V**⁹ – **I**. fokú akkordok sorozatában:

9. példa

1. Kék fõnn az ég! kék fõnn az ég!
2. Zeng zsong a táj! zeng zsong a táj!

1. Kék fõnn az ég! kék fõnn az ég!
2. Zeng zsong a táj! zeng zsong a táj!

Terényi Ede: *Tavaszi induló*, 9-12. ütem

A **C** formarészben is változik a zenei írásmód, kísért monódiává alakul, melyben a felső szólam éneкли a dallamot, a két alsó szólam pedig dudabasszus-szerűen *unisono* zengeti a tonika és domináns **I** – **V**. fok hangjait, valamint a **II**. fokot. A szerző kéri ennek a formarésznek a megismétlését. Úgy a dallamnak, mint pedig a kíséretnek az első felhangzása *forte*, a második pedig *piano*.

10. példa

C formarész

f (2^a volta *p*)

ég! táj! 1. Ta - va - szi szel - lö fúj - ja há - tunk
ég! táj! 2. Vi - o - la ked - vünk szöcs - ke lá - bunk

f (2^a volta *p*)

ég! táj! 1-2 Zeng, zsong, zeng, zsong,

ég! táj! 1-2 Zeng, zsong, zeng, zsong,

ra - gyoga ki - ke - let, ö - rül a lég. Kék fõnn az ég!
rõ - pül a ci - ne - ge, da - lol a száj! Kék fõnn az ég!

zeng, zsong, zing a táj. Kék fõnn az ég!

zeng, zsong, zing a táj. Kék fõnn az ég!

CODA

Terényi Ede: *Tavaszi induló*, 12-18. ütem

A **Coda** (lásd az előbbi zenei példát) mintegy összegzőképpen az 1. versszak refrénjét hozza vissza („Kék fõnn az ég!”), mely az adott zenemûben a **B** formarész kezdõ motívuma. **I – II – I (T – S – T)** kadenciával zárul a mû, az induló jellegzetes pontozott ritmusával, *forte*, határozottságot sugallva.

4. Csöndes dal

Piano, lasso, *H fríg*ben gördül ki dallama e csöndes éneknek. Ritmusa egyenletes negyedhangokból áll, melyek a sorok végén félhangokon pihennek meg, mintha semmivel sem akarná megzavarni a szerzõ a vers hangulatából áradó nyugalmat. Három formarész rajzolódik ki. Az elsõ részben (**A**) monodikusan szólal meg a dallam, mely az antecedens frázisban egy kvartot ereszkedik (**H₁ – Fis₁**), a konzekvens frázisban pedig egy oktávot (**H₁ – kis H**). A dallam e lefele hajló profilja is a megnyugvást sugallja:

11. példa

Lassan *p*

1. Szól a nó-ta hal-kan, ép-pen csak, hogy hall-jam.

Le-ve-gő-ben er-re ar-ra ka-nya-rog a dal-lam

Terényi Ede: *Csendes dal*, 1-8. ütem

A második formarészben a kórus ketté osztódik, a felső szólam újra énekli a fődallamot a vers 2. strófájával, míg az alsó szólam egy nónával lejjebb, egy ütem eltolódással tükör kánonban énekli a fenti dallamot. Nem könnyű feladat egy tükör kánont megalkotni úgy, hogy az az eredeti dallam alatt egy ütem eltolódással jól szóljon, és ne csak szekundokban, kvartokban és szep-timekben találkozzon. Ilyen esetben a szerző elméjében bizonyára még a kompozíciós munka elején jól kirajzolódik a mű tervrajza. Már az alapidallamot úgy kell megkomponálni, hogy a második ütemtől kezdve képzeletében megszólaljon a tükör dallam. Egyébként remek kompozíciós gyakorlat ez az alkotó technikát tanulmányozó, kórusátíratot tanuló diák számára.

12. példa

2. U-tán-na ha men-nél, se-mer-re se

U-tán-na ha men-nél,

lel-néd, el-vit-te az es-ti szel-lő

se-mer-re se lel-néd, el-vit-te az

a-kár-esak a per-nyét

es-ti szel-lő a-kár-esak a per-nyét.

Terényi Ede: *Csendes dal*, 9–17. ütem

A kórusmű *Codaja* 4 ütem terjedelmű, félhangokban, majd egészhangokban „lassítja” és csendesíti el a művet *pianissimo*, szöveg nélkül, zárt **M** betűvel. A *Coda* monodikusan indul, és a második ütemétől fokozatosan nyílik ki tercbe, majd *h-moll* szextakordba, és végül koronával nyújtott kvint – oktávban cseng ki.

13. példa

Terényi Ede: *Csöndes dal*, 18-21. Ütem

5. Áprilisi tréfa

Humoros szövegű kórusmű az *Áprilisi tréfa*.

Öt ütemes bevezetővel és *Codával* keretezett, két azonos **A (a b a1)** dalforma alkotja a művet. A szerző nem ír tempójelzést az elejére, de a szöveg karakteréből, valamint világos *D-dúr* hangneméből ítélve gyors, vidám tempójú. A kezdő 5 ütem, amint már megszoktuk e ciklus kórusaiban, bemutatja a fő-dallamot. Kétütemes hullámvázis után a domináns **V.** fokról a tonikai **I.** fokra lehajló dallam képezi az alapját a kórusműnek. Ezt egy szóló hang éneкли, *mezzoforte*, egyetlen *triangulum* ütés kíséretében:

14. példa

Terényi Ede: *Áprilisi tréfa*, 1-5. ütem

A bistrófikus forma keretében a zenei tökéletes azonosság arra utal, hogy a szöveg ellenére, melyben a kisfiú „1. *Vicik vacak csigaházból, kiskutyának a farkából*”, és a kislány pedig „2. *Cukorból és mogyoróból, piskótából ezer jóból*” készül, tulajdonképpen mindkettő egyformán értékes.

Mindkét szólam (szoprán és alt) éneкли a két azonos strófát, olykor *divisi*, 3 vagy 4 szólamban. Az **a** frázisban a *triangulum* két hosszán kitartott ütessel keretezi az énekszólamokat. Az énekszólamok ritmusát itt is a szöveg szótaghangsúlyának ritmusa adja meg. A dallamrajz is a szöveg hanglejtését utánozza:

15. példa

Mind

S. *f* I. A kis-fi-ú mi-ből ké-szül?

A. I. A kis-fi-ú mi-ből ké-szül?

Trgl. *sf*

Terényi Ede: *Áprilisi tréfa*, 6-11. ütem

A **b** frázis énekszólamához komplex ritmuskíséret társul. A *wood block* (vagy kisdob) egyenletes negyedhangjait a *triangulum* szinkópa ritmussal kíséri, melyből a hangsúlyos nyolcadhang szünettel van helyettesítve. A szoprán szólam éles ritmusa (tizenhatod + pontozott nyolcad) nagymértékben járul hozzá a tréfa hangulatához. Párhuzamos negyedhang tercekben kíséri ezt az *alt* szólam *divisi*, vagy tetszés szerint anélkül, csak az alsó szólamot intonálva. A kíséret a **D – Fisz** tercet írja körül (vagy egyszerűen a **D** hangot – ha *divisi* nélkül adják elő) felső, majd alsó váltóhangokkal (vagy váltóhanggal). *Pianoban* e frázis dinamikai kontrasztot hoz az előzőhöz képest.

16. példa

p I. Vi-cik va-cak csi-ga-ház-ból, kis-ku-tyá-nak a far-ká-ból

p ossia: senza Div.

Vi-eik va-vak csi-ga-ház-ból

Trgl.

Wood bl. o Tamb. picc.

Terényi Ede: *Áprilisi tréfa*, 12-15. ütem

Az **av₁** frázis a dallam ritmusának csekély változásával (ez csak egy szótaghangsúly miatt van) visszahozza az **a** frázist. A 8. ütem éles nyolcad + pontozott negyedhang ritmusa a 17. ütemben két egyenletes negyedhanggá változik. Ami igazi változást hoz, az a hangszerkíséret ritmusa. A *wood block* egyenletes negyedhang ütései csak az utolsó két ütemben változnak nyolcadokká és koronával meghosszabbított záró félhanggá. Ezt a *triangulum* ezúttal *kontratimp* ritmusképlettel kíséri.

17. példa

A musical score for Terényi Ede's 'Áprilisi tréfa', measures 16-20. The score is in 2/4 time and G major. It features two vocal staves and a wood block accompaniment. The lyrics are 'A kis fi-ú eb-ből ké-szül,'. The wood block part includes a trill (Trgl.) and a wood block (Wood bl.) with a forte (f) dynamic marking.

Terényi Ede: *Áprilisi tréfa*, 16-20. ütem

A második **A** strófa változatlanul ismétli az első strófa zenei anyagát, más szöveggel: a vers második szakaszával. Tehát a 6-20. ütem és a 21-35. ütem zenei tartalmában azonosak.

A kórusmű 4 ütemes *Codaja* az „Ezer jóból” szöveget ismétli, kisdob *tremolo* pianissimo kíséretében. A **b** frázishoz hasonlóan a *Codanak* is akkordikus jellege van. *Forte Tonika – Domináns – Tonika* kadenciát ír körül **I – VI – V₆ – I** fokok által. A művet egy hosszan kicsengő *forte triangulum* ütés zárja.

18. példa

A musical score for Terényi Ede's 'Áprilisi tréfa', measures 36-39. The score is marked CODA and is in 2/4 time and G major. It features two vocal staves and a tambourine accompaniment. The lyrics are 'E-zer jó-ból!'. The tambourine part includes a trill (Trgl.) and a forte (f) dynamic marking.

Terényi Ede: *Áprilisi tréfa*, 36-39. ütem

6. Forgós – ropogós

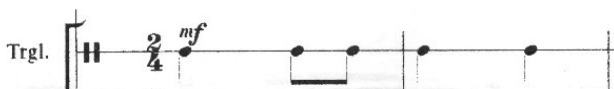
A *Forgós – ropogós* tempója szintén nincs a zeneszerző által meghatározva a kottában, itt is a mű karakteréből és a vers hangulatából lehet következtetni a gyors tempóra. Az előadás szempontjából nagyon fontos eltalálni egy mű helyes tempóját, mert a helytelen tempo teljesen megváltoztatja a mű karakterét, ami által el is lehet torzítani a művet.

Már az elején a zeneszerző bizonyos fokú alkotói szabadságot biztosít az előadónak. Szavakban jegyzi meg a kottalap alján, hogy: „*A dalokat 4-8 ütemes ritmus játékkal is be lehet vezetni, fémháromszöggel, kis-dobbal, vagy más ritmus-hangszerrel.*”.

Ugyanott, lábjegyzetben, a zeneszerző leírja szavakban a formarészek hangszerkíséretének mikéntjét: „*A második szólam három szólamú kánon: furulya kezd, majd a xilofon lép be második szólamként (mindkettő egy oktávval magasabban hangoztatja a dallamot); végül énekhang ti-ti-tá- szöveggel.*”

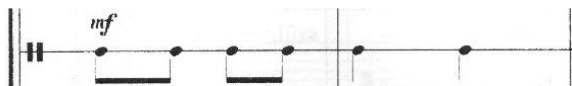
Háromrészes, tristrófikus formában komponálta meg a zeneszerző a művét, formarészenként fokozódó hangszerelési komplexitást képzelve el ugyanarra a dallamra. Tulajdonképpen Weöres Sándor verse is három strófás, és ebben az esetben ezt a zeneszerző nem változtatja meg, nem cseréli fel a szöveget, mint ahogyan azt például a 3. kórusműben (*Tavaszi induló*) tette. Formája variációs. Az antecedens (a) frázisban a *triangulum* elkezd egy két-ütemes ritmikus motívumot ismételni, és ezt folytatja ebben a formában egészen a kórusmű végéig.

19. példa

A konzekvens (b) frázisban a kisdob is társul hozzá egy újabb ritmikus képlettel, és ő is ismétli ezt egészen a mű végéig.

20. példa

Az énekszólómat, mely minden egyes alkotó motívumában lefele hajló profilt rajzol (oktávot és egy esetben kvartot esik), a furulya kíséri szabad ellenponttal. Íme az első (A) formarész, a variáció alapja:

21. példa

The musical score for 'Forgós - ropogós, 1-8. ütem' is written in 2/4 time. It includes the following parts:

- Enek (Vocal):** *f* Sej, haj, fo-lyó - ba sok a hal va-ló - ba.
- Furulya (Flute):** *f* kíséret háromszólami kánon ²⁾ ---g---
- Xilofon (Xylophone):** *f* kíséret háromszólami kánon ²⁾ ---g---
- Trgl. (Triangle):** *mf*
- Kisdob (Tambourine):** *mf*
- Taps (Drums):** *mf*

The lyrics continue: Du-ná - ba Ti-szá - ba se sze - ri se szá - ma.

Terényi Ede: *Forgós – ropogós, 1-8. ütem*

A következő (A_{V1}) formarészben a furulya újra játssza előlről a szólómat. Ehhez társul a xilofon a saját szólomával, egy, a furulya dallamával motívi- kusan rokon dallamot játszva. Felcsendül a harmadik ritmusképlet motívum is taps formájában, az első frázisban, és ezt ismétli az előző kettőhöz hason- lóan a mű végéig:

22. példa

The musical notation for the 22nd example shows a rhythmic motif in 2/4 time, marked *mf*. The motif consists of a series of eighth notes and quarter notes, with a dynamic marking of *mf*.

Ez a három ritmusképlet *mezzoforte* halad végig az egész művön, és csak a *Codaban* hangzik fel mindhárom *forte*.

A második strófa:

23. példa

Sej, haj, va-don - ba ki - vi - rit a gom - ba,

2. Xilofon

mf

^{*)} A második szólam három szólamú kánon: furulya kezd, majd a xilofon lép be második szólamként (mindkettő egy oktávval magasabban hangoztatja a dallamot); végül énekhang *ti-ti-tá*-szöveggel.
(A dalokat 4 - 8 ütemes *ritmus játéka* is lehet vezetni, fémháromszöggel, kis-dobbal, vagy más ritmus-hangszerral.)

ke-mény - re, ke-rek - re, ha bo-lond ne szedd le.

Terényi Ede: *Forgós – ropogós*, 9-16. ütem

A harmadik (**Av₂**) formarészben már mindhárom ritmikus motívum zeng, játszik a furulya és a xilofon is, mindkettő saját rokon dallamát, és ehhez társul a *Canon* harmadik belépése a 17. ütemben, az ének *ti-ti-tá*-val. Természetesen a *ti-ti* a rövid (nyolcadérték) hangjegyekkel társul, míg a *tá* a hosszú hangokkal (negyedhang értékekkel).

24. példa

Av2

ke-mény - re, ke-rek - re, ha bo-lond ne szedd le. Sej, haj,

fo-nó - ba sok a lány va-ló - ba kí bar - na, kí szö - ke

so-se fuss e - lö - le. Sej, haj

Sej, haj

3. ének tí-ti-tá-val

15

20

25

A *Coda* egy *D-dúr* akkord negyedhang felütéssel kezdődik a 25. ütemben egy negyedhang *General Pausa* után. Az ének felső szólama tükör megfordításban (**D** – **A**) idézi fel a kezdő ütem énekszólámának kvart hangközét (**A** – **D**) – *Sej, haj* szavakkal. A kísérő hangszerek és a taps zárásként még egyszer felidézik ritmus motívumaikat *forte* (lásd a fenti zenei példa záró négy ütemét).

ÖSSZEGZÉS:

Dallam technika:

- Monódia – egyetlen szál dallam a mű kezdetén – bevezetőként, vagy első formarészként (lásd pl. a 2-3-4. játékdalokat)
- Monódia – ritmikushangszer kísérettel (az ütőhangszereket a szöveg tartalmának függvényében használja). Például:
1. dal: „*csing-ling-ling száncsengő*” = triangulum
„*földobban két nagy ló, kop-kop-kop nyolc patkó*” = nagy dob
- Dallam ismétlés kánonban (lásd pl. az 2. dal **A_{v1}** formarészét). A 3. és az 5. játékdalt kivéve, a többiben jelenik meg kánon.
- Dallam ismétlés tükör megfordításban (lásd pl. az 1. dal **A_{v1}** és **A_{v2}** formarészét, valamint a 4. dal **A_{v1}** formarészét).
- A dallam alternatív ismétlése, leány hangok valamint fiú hangok között (lásd például a 2. játékdal **A** formarészét).
- A dallam és egyben a versszakok egymásra helyezése, szöveg amalgám létrehozásával (lásd a 2. dal **A_{v1}** formarészét – 5-6-7. versszak adott esetben kánonban, valamint a 3. játékdal **C** formarészét).
- Dallam akkordikus kísérettel (lásd az 5. dal **A** formarészének **b** frázisát).
- Jelen játékdalokban a dallam kizárólagosan szillabikus.

Ritmus technika:

- A ritmus mikéntjét a szöveg szótag-hangsúlya és a szótagok csoportosítása határozza meg minden játékdalban.
- Az ütőhangszerek poliritmiája! (Lásd az 1. dal **A_{v2}**-es formarészét, az 5. dal **A** formarészét, a 6. dalt.)
- Éles, pontozott ritmusok használata (lásd az 5. *Áprilisi tréfa*, valamint a 6. *Forgós-ropogós* című műveket).
- Lágymű ritmusok használata (lásd a 4. *Csendes dal* művet).

Hangszer technika:

- Az ütemek főhangsúlyának kiemelése ritmushangszerrel (lásd az 1. dal **A** és **Av₁** formarészét).
- Az ütőhangszerek alkalmankénti, effektusként való használata.
- A hangzó apparátusnak teraszos, lassan adagolt, fokozatos felduzzasztása (lásd a 6. dalt).

Dinamika technika:

- A dinamika kontrasztszerű használata (*piano – forte* váltakoztatás).
- *Sforzato*k használata az ütőhangszereknél, energiát adó impulzus céljából.
- NINCS a sorozatban *crescendo* és *decrescendo*!

Pár mondatban:

Terényi Ede tudatában volt annak, hogy kicsi, játékos műveket komponál, **gyerekek számára**, viszont nagyon nagy gonddal és odafigyeléssel tette ezt. Zenei dramaturgiai motivációja van minden egyes leírt hangjegynek, nincsenek véletlenszerű megoldásai, még ezen a szinten sem.

Nem hatalmas remekművek ezek, hanem kedves kis ékszerek.

Irodalom

Coca, Gabriela, *"Ede Terényi - History and Analysis"*, Cluj University Press kiadó, Kolozsvár, 2010.

Coca, Gabriela, *Ede Terényi – The Retrospective of Five Decades of Creation*, in: *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, series *Musica*, no. 1/2008, p.3-38.

Coca, Gabriela, *Terényi Ede kórusművészete*, in: *Parlando, internetes zenepedagógiai folyóirat*, 2016/5. szám, www.parlando.hu

Ittész, Mihály, *Weöres Sándor gyermekversei zenei tükörben. (Miért szeretik a gyerekek Weöres Sándor verseit)*, in: http://www.tanszertar.hu/eken/2006_02/im0602.htm (30.03.2019)

Lendvai, Ernő, *Szimmetria a zenében*, Kodály Intézet, Kecskemét, 1994.

Lendvai, Ernő, *Bartók és Kodály harmóniavilága*, Akkord Kiadó, Budapest, 1996.

Lendvai, Ernő, *Bartók stílusa*, Akkord kiadó, Budapest, 1993.

Lendvai, Ernő, *Bartók dramaturgiája*, Akkord kiadó, Budapest, 1993.

Terényi, Ede, *The Harmony of the Modern Music*, Grafycolor kiadó, Kolozsvár, 2006.

***, <http://ede-terenyi.blogspot.ro/>